

erit Tyro quasi canticum meretricis.
 Sume citharam, circui civitatem,
 meretrix oblivioni tradita :
 bene cano,
 frequenta canticum, ut memoria tui sit,
 Et erit post septuaginta annos :
 Visitabit Dominus Tyrum,
 et reducet eam ad mercedes suas ¹ :
 Et rursus fornicabitur cum universis regnis ter-
 ræ,
 super faciem terræ.
 Et erunt negotiatio ejus, et mercedes ejus sancti-
 ficatæ Domino :
 non condentur, neque reponentur.
 Quia his, qui habitaverint coram Domino, erit
 negotiatio ejus, ut manducent in saturita-
 tem,
 et vestiantur usque ad vetustatem.
 Cap. XXIV. — Ecce Dominus dissipabit terram, et
 nudavit eam,
 et affliget faciem ejus,
 et disperget habitatores ejus.
 Et erit sicut populus, sic sacerdos :
 et sicut servus, sic dominus ejus :
 sicut ancilla, sic domina ejus :
 sicut emens, sic ille qui vendit :
 sicut fenerator, sic is qui mutuum accipit :
 sicut qui repetit, sic qui debet.
 Dissipatione dissipabitur terra,
 et direptione prædabitur.
 Dominus enim locutus est verbum hoc.
 Luxit, et defluxit terra, et infirmata est :
 defluxit orbis,
 infirmata est altitudo populi terræ.
 Et terra interfecta ² est ab habitatoribus suis :
 quia transgressi sunt leges [Al. legem],
 mutaverunt jus,
 dissipaverunt fœdus sempiternum.
 Propter hoc maledictio vorabit terram,
 et peccabunt habitatores ejus,

¹ Hic atque infra « merces pro mercede » legit s. pater in comment. tametsi corruptus locus ille Victorio creditur.

² Ita mss. libri S. Hieronymi ac editi etiam in commentariis. Hanc vero lectionem satis indicat ipsemet sanctus doctor, cum ait : « Et in morem sanguinis Abel interfectorum cruorem ad Deum clamare fecerunt ». Videtur plura lib. viii commen-
 tar. in Isaiam. Maur.

— Vulgati, « infecta est ». Videtur autem Martiane, impressam lectionem probasse magis in commentario s. ipse interpret. Hebræus tamen

ideoque insanient cultores ejus,
 et relinquuntur homines pauci.
 Luxit vindemia,
 infirmata est vitis,
 ingemuerunt omnes qui letabantur corde,
 Cessavit gaudium tympanorum,
 quievit sonitus letantium,
 conticuit dulcedo citharæ.
 Cum canticum non bibent vinum :
 amara erit potio bibentibus illam.
 Attrita est civitas vanitatis,
 clausa est omnis domus, nullo introeunte.
 Clamor erit super vino in plateis :
 deserta est omnis lætitia :
 translatum est gaudium terræ.
 Relicta est in urbe solitudo,
 et calamitas opprimet portas.
 Quia hæc erunt in medio terræ,
 in medio populorum :
 Quomodo si pauce oliyæ, quæ remanserunt, ex-
 ontiantur ex olea,
 et racemi, cum fuerit finita vindemia.
 Hi levabunt vocem suam; atque laudabunt.
 Cum glorificatus fuerit Dominus, hincient de
 mari.
 Propter hoc in doctrinis glorificate Dominum :
 in insulis maris nomen Domini Dei Israel.
 A finibus terræ laudes audivimus,
 gloriam justi :
 et dixi :
 Secretum meum mihi,
 secretum meum mihi :
 Væ mihi : prævaricantes prævaricati sunt, et
 prævaricatione transgressorum prævaricati
 sunt.
 Formido, et fovea, et laqueus super te, qui habi-
 tator es terræ.
 Et erit : Qui fugerit a voce formidinis, cadet in
 foveam ;
 et qui se explicaverit de fovea,

habet דַּכָּה, quod verbum « occultare, obtegere », sive interius infectum aliquo vitio esse, significat. Usurpatur sæpe alibi de terra, ubi sensus est, quod effusum sanguinem tegat, atque in se peccatum suscipiat, hypocrisi quadam infecta, quod scelus dissimulet, et ferat nihiloscuis peccatoris fructus. Vid. Genes. iv, 14 ; Num. xxxv, 33 ; Job xvi, 18, et xv, 27 ; Jerem. iii, 1 et 2, atque alibi : quibus testimonis Vulgate lectio, « infecta », potius assertur, nobisque magis ar-
 ridet.

tenebitur laqueo :
 Quia cataractæ de excelsis apertæ sunt,
 et concutietur fundamenta terræ.
 Contractione confringetur terra,
 contritione conteretur terra,
 commotione commovebitur terra,
 Agitatione agitabitur terra sicut ebrius, et aufe-
 retur quasi tabernaculum unius noctis :
 Et gravabit eam iniquitas sua, et corruet,
 et non adjiciet ut resurgat,
 Et erit : In die illa visitabit Dominus super mili-
 tiam cœli in excelso ;
 et super reges terræ, qui sunt super terram.
 Et congregabuntur in congregatione unius fascis
 in lacum,
 et claudentur ibi in carcere :
 et post multos dies visitabuntur.
 Et erubescet luna et confundetur sol,
 cum regnaverit Dominus exercituum in monte
 Sion, et in Jerusalem,
 et in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.
 Cap. XXV. — Domine, Deus meus es tu, exaltabo
 te,
 confitebor nomini tuo : quoniam fecisti mir-
 abilia, cogitationes antiquas, fideles, amen.
 Quia posuisti civitatem in tumulum,
 urbem fortem in ruinam ;
 domum alienorum, ut non sit civitas,
 et in sempiternum non ædificetur.
 Super hoc laudabit te populus fortis,
 civitas gentium robustarum timebit te.
 Quia factus es fortitudo pauperi,
 fortitudo egeno in tribulatione sua :
 spes a turbine,
 umbraculum ab aestu.
 Spiritus enim robustorum quasi turbo impellens
 parietem :
 Sicut æstus in siti humiliabis.
 Tumultum alienorum,
 et quasi calore sub nube torrente,
 propaginem fortium marcescere facies.
 Et faciet Dominus exercituum omnibus populis
 in monte hoc
 convivium pinguum,
 convivium vindemiæ,
 pinguum medullatorum,
 vindemiæ defecatæ.
 Et precipitabit in monte isto faciem vinculi col-
 ligati super omnes populos,
 et telam quam orditus est super omnes natio-
 nes.
 Precipitabit mortem in sempiternum :

et auferet Dominus Deus lacrymam ab omni
 facie, et opprobrium populi sui auferet de
 universa terra : quia Dominus locutus est.
 Et dicit in illa die :
 Ecce Deus noster iste,
 expectavimus eum, et salvabit nos :
 iste Dominus, sustinimus eum,
 exsultabimus, et lætaborum in salutari ejus.
 Quia requiescet manus Domini in monte isto,
 tritabitur Moab sub eo,
 sicuti teruntur paleæ in plaustro.
 Et extendet manus suas sub eo,
 sicuti extendit natans ad natandum :
 Et humiliabit gloriam ejus cum allisione ma-
 nuum ejus.
 Et munimenta sublimium murorum tuorum con-
 cident,
 et humiliabuntur,
 et detrahentur in terram usque ad pulverem.
 In die illa cantabitur canticum istud in terra
 Juda :
 Cap. XXVI. — Urbs fortitudinis nostræ Sion sal-
 vator, ponetur in ea murus et antemurale.
 Aperite portas,
 et ingredietur gens justa, custodiens veritatem.
 Vetus error abilit :
 servabis pacem, pacem,
 quia in te speravimus.
 Sperastis in Domino in sæculis æternis,
 in Domino Deo forti in perpetuum.
 Quia incurvabit habitantes in excelso,
 civitatem sublimem humiliabit.
 Humiliabit eam usque ad terram,
 detrahet eam usque ad pulverem.
 Conculcabit eam pes, pedes pauperi,
 gressus egenorum,
 Semita justî rota est,
 rectus callis justî ad ambulandum.
 Et in semita iudiciorum tuorum, Domine, susti-
 nuimus te :
 nomen tuum, et memoriale tuum in desiderio
 anime.
 Anima mea desideravit te in nocte :
 sed et spiritu meo in præcordiis meis de mane
 vigilabo ad te.
 Cum feceris judicia tua in terra,
 justitiam discent habitatores orbis.
 Misereamur impio,
 et non disces justitiam :
 In terra sanctorum inique gessit,
 et non videbit gloriam Domini,
 Domine, exaltetur manus tua, et non videant :

videant, et confundantur zelantes [Al. confundatur zelus] populi :
 et ignis hostes tuos devoret.
 Domine, dabis pacem nobis :
 omnia enim opera nostra operatus es nobis.
 Domine Deus noster, possederunt nos domini absque te,
 tantum in te recordemur nominis tui.
 Morientes non vivant,
 gigantes non resurgant :
 propterea visitasti et contrivisti eos,
 et perdidisti omnem memoriam eorum.
 Indulisti genti, Domine, indulisti genti :
 nunquid glorificatus es ?
 elongasti omnes terminos terræ.
 Domine, in angustia requisierunt te,
 in tribulatione murmuris doctrina tua eis.
 Sicut quæ concepit [Al. concepit], cum appropinquaverit ad partum dolens, clamat in doloribus suis :
 sic facti sumus a facie tua, Domine.
 Concepimus, et quasi parturivimus, et peperimus spiritum :
 salutes non fecimus in terra :
 Ideo non ceciderunt habitatores terræ [Al. orbis].
 Vivent [Al. vivant] mortui tui, interfecti mei resurgent [Al. resurgant] :
 Expergiseimini et laudate qui habitatis in pulvere :
 quia ros lucis ros tuus,
 et terram gigantum detrahes in ruinam.
 Vade populus meus, intra in cubacula tua,
 claude ostia tua super te,
 Abscondere modicum ad momentum,
 donec pertranscat indignatio.
 Ecce enim Dominus egredietur de loco suo,
 ut visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum :
 et revelabit terra sanguinem suum,

¹ Canon Carcassonensis et aliquot mss. codices bibliorum legunt ut Vulgata nostra Latina, « Qui ingrediuntur impetu ad Jacob ». At canon S. Germani a Pratis, ms. Colbertinus Aniciensis prima manu, Sanctique Victoris Parisiensis codex vetustissimus n. 379 : « Qui egrediuntur », etc. » Errore autem librorum factum est, nisi nos fallat opinio, ut hi omnes libri, quos inspicimus, uno excepto S. Germanensi nostro num. 164 scriptum habeant « ad Jacob, » pro « a Jacob ». Porro textus sacer commentar. S. Hieronymi in Isaiam satis concordat cum nostra lectione, quia legimus ibi hoc modo : « Qui egre-

et non operiet ultra interfectos suos.
 Cap. XXVII. In die illa visitabit Dominus in gladio suo duro,
 et grandi, et forti, super Leviathan serpentem vectem,
 et super Leviathan serpentem tortuosum :
 et occident cetum, qui in mari est :
 In die illa vinea meri cantabit ei.
 Ego Dominus qui servo eam,
 repente propinabo ei :
 ne forte visitetur contra eam,
 Nocte et die servo eam.
 Indignatio non est mihi :
 Quis dabit me spinam et veprem in prælio ?
 gradiar super eam.
 succendam eam pariter.
 An potius tenebit [Al. tenebo] fortitudinem meam,
 faciet pacem mihi ?
 pacem faciet mihi ?
 Qui egrediuntur impetu a Jacob ¹,
 florebit, et germinabit Israel, et implebunt faciem orbis semine.
 Nunquid juxta plagam percutiens se, percussit eum ?
 aut sicut occidit interfectos ejus, sic occisus est ?
 In mensura contra mensuram, cum abjecta fuerit, judicabis eam :
 meditatus est in spiritu suo duro per diem æstus.
 Ideo super hoc [Al. his] dimittetur iniquitas domui Jacob :
 et iste omnis fructus, ut auferatur peccatum ejus,
 cum [Al. quia] posuerit omnes lapides altaris sui :
 cut lapides cineris allisos,
 non stabunt luci et delubra.
 Civitas enim munita, desolata erit,
 speciosa relinquetur, et dimittetur quasi desertum [Al. deserta] :

diuntur de Jacob » : quorum verborum sensus isto est : Postquam Apostoli in toto orbe evangelium predicantes dixerint : Faciemus pacem Christo, pacem faciemus ei : qui in excelsis fuerint de semine Jacob, et in apostolicam pervenerint dignitatem, appellabuntur filii Jacob, etc. Hinc LXX, « Qui veniunt filii Jacob ». Non omitamus decem mss. codices, inter variantes lectiones Lucae Brugensis, hanc cum regis bibliis representare lectionem : « Qui egrediuntur impetu a Jacob ». Consule adnotata ad hunc locum apud criticos. MART.

Ibi pasceetur vitulus, et ibi accusabit,
 et consumet summitates ejus.
 In siccitate messes [Al. messis] illius conterentur,
 mulieres venientes et docentes eam :
 Non est enim populus sapiens.
 propterea non miserebitur ejus, qui fecit eum ;
 et qui formavit eum, non parceret ei.
 Et erit in die illa
 percutiet Dominus ab alveo fluminis usque ad torrentem Ægypti,
 et vos congregabimini unus et unus, Israel.
 Et erit in die illa : elangetur in tuba magna et venient qui perdit fuerant de terra Assyriorum,
 et qui ejeti erant in terra Ægypti,
 et adorabunt Dominum in monte sancto in Jerusalem.
 Cap. XXVIII. — Væ coronæ superbiæ ebriis
 Ephraim et flori decidenti, gloriæ exultationis ejus, qui erant in vertice vallis pinguisissimæ, errantes a vino.
 Ecce validus et fortis Dominus [Al. Domini, cum Heb. לָרִי],
 sicut impetus grandinis, turbo confringens, sicut impetus aquarum multarum inundantium et emissarum super terram spatiosam.
 Pedibus conculcabitur corona superbiæ ebriorum Ephraim.
 Et erit flos decidens gloriæ exultationis ejus, quæ est super verticem vallis pinguium, quasi temporaneum ante maturitatem autumnii :
 quod cum aspexerit videns statim ut manu tenerit, devorabit illud.
 In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, et ærtum exultationis residuo populi sui :
 et spiritus iudicii sedenti super iudicium,
 et fortitudo revertentibus de bello ad portam.
 Verum hi quoque præ vino nescierunt,
 et præ ebrietate erraverunt :
 Sacerdos et propheta nescierunt præ ebrietate,
 absorpti sunt a vino,
 erraverunt ebrietate,
 nescierunt videntem,

¹ Omnes mss. ex pronuntiatione librorum, ut putamus, corrupte legunt « apulos » pro « avulsos ». Hunc versum notat ipse Hieronymus in commentariis, licet exscriptores in duos unum dividant in mss. codd. MART.

² Vitiose erat penes Martian. « convertantur » : in Hebræo, ut reliquos libros taceam est, נִשְׁבְּרוּ.

ignoraverunt iudicium.
 Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu, sordidamque,
 ita ut non esset ultra locus.
 Quem docebit scientiam ?
 et quem intelligere faciet auditum ?
 ablatos a lacte, avulsos ¹ ab uberibus.
 Quia manda, remanda ;
 manda, remanda :
 exspecta, reexpecta ;
 exspecta, reexpecta ;
 modicum ibi, modicum ibi.
 In loquela enim labii, et lingua altera loquetur ad populum istum.
 Cui dixit : Hæc requies mea, reficite lassum,
 et hoc est meum refrigerium ;
 et noluerunt audire.
 Et erit eis verbum Domini :
 Manda, remanda ;
 manda, remanda ;
 exspecta, reexpecta ;
 exspecta, reexpecta ;
 modicum ibi, modicum ibi :
 Ut vadant, et cadant retrorsum,
 et conterantur ² et illaqueentur, et capiantur.
 Propter hoc audite verbum Domini, viri illusores, qui dominamini super populum, qui est in Jerusalem,
 Dixistis enim :
 Percussimus fœdus cum morte,
 et cum inferno fecimus pactum,
 Flagellum inundans cum transierit, non veniet super nos :
 quia posuimus mendacium spem nostram, et mendacio protecti sumus.
 Ideo hæc dicit Dominus Deus :
 Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum, in fundamento fundatum [Al. fundatum fundamenti.]
 Qui crediderit,
 non festinet ³,
 Et ponam iudicium in pondere,
 et iustitiam in mensura :

³ Pro « non festinet », quod juxta Hebræum Hieronymus transtulit, canon San-Germanensis legit, « Non turbetur ». Antiquissimus vero codex bibliorum noster num. 3 utramque retinet lectionem : « Non festinet, et non turbetur ». LXX, « Non confundetur ». MART.

Et subvertet grando spem mendacii :
et protectionem aquæ inundabunt.

Et debilitur fœdus vestrum cum morte,
et pactum vestrum cum inferno non stabit :

Flagellum inundans cum transierit,
eritis in conculcationem.

Quandocunque [Al. cum] pertransierit, tollet vos,
quoniam mane diluculo pertransibit in die et
in nocte,
et tantummodo sola vexatio intellectum dabit
auditui.

Coangustatum est enim stratum, ita ut alter
decidat,

et pallium breve utrumque operiro non potest.

Sicut enim in monte divisionum stabit Dominus:
sicut in valle, quæ est in Gabaon, irascetur, ut
faciat opus suum

Alienum opus ejus :
ut operetur opus suum
peregrinum est opus ab eo.

Et nunc nolite illudere,
ne forte constringantur vincula vestra.

Consummationem enim et abbreviationem
audivi a Domino Deo exercituum
super universam terram.

Auribus percipite, et audite vocem meam,
attendite, et audite eloquium meum.

Nunquid tota die arabit arans ut serat, proscindet
et sarriet humum suam?

Nonne cum adequaverit faciem ejus, seret gith,
et cyminum sparget,
et ponet triticum per ordinem,
et hordeum et milium, et viciam in finibus
suis?

Et erudiet illum iudicio,
Deus suus docebit illum.

Non enim in ferris triturabitur gith,
nec rota plaustrî super cyminum circuibit,
sed in virga excutietur gith,
et cyminum in baculo :

Panis autem comminuetur :
Verum non in perpetuum triturans triturabit il-
lum, neque vexabit eum rota plaustrî,
ne in unguis suis comminuet eum,

Et hoc a Domino Deo exercituum exivit,
ut mirabile faceret consilium,
et magnificaret justitiam.

Et erit sicut pulvis tenuis multitudo ventilantium
te :

et sicut favilla pertransiens multitudo eorum
qui contra te prævaluerunt :
eritque repente confestim.

A Domino exercituum visitabitur in tonitruo, et
commotione terræ,
et voce magna turbinis et tempestatis,
et flammæ ignis devorantis.

Et sicut somnium visionis nocturna multi-
tudo omnium gentium, quæ dimicaverunt
contra
Ariel,
et omnes qui militaverunt, et obsederunt, et
prævaluerunt adversus eam.

Et sicut somniat esuriens, et comedit,
cum autem fuerit expergefactus,
vacua est anima ejus :

et sicut somniat sitiens, et bibit,
et postquam fuerit expergefactus [Al. evigilave-
rit],
lassus adhuc sedit,
et anima ejus vacua est :

Sic erit multitudo omnium gentium
quæ dimicaverunt contra montem Sion.

Obstupescite, et admiramini,
fluctuate et vacillate :
inebriamini, et non a vino :
movemini, et non ab ebrietate.

Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis,
claudet oculos vestros, prophetas
et principes vestros¹, qui ridet visiones, ope-
riet.

¹ Non intersert « Domino », ubi locum hunc
recitat, in commentario s. pater, sed tantum
habet, « et hoc a Deo exercituum » : omnino ve-
rius ad Hebræum exemplar.

Cap. XXIX. — Væ Ariel civitas,
quam expugnavit David :

Additus est annus ad annum :
solemnitates evolutæ sunt.

Et circumvallabo Ariel,
et erit tristis et mœrens,
et erit mihi quasi Ariel.

Et circumdabo quasi spheram in circuitu tuo,
et jaciam contra te aggerem,
et munimenta ponam in obsidionem tuam.

Humiliaberis, de terra loqueris,
et de humo audietur eloquium tuum :

Et erit quasi Pythonis de terra vox tua, de
humo eloquium tuum musstabit.

Et erit sicut pulvis tenuis multitudo ventilantium
te :

et sicut favilla pertransiens multitudo eorum
qui contra te prævaluerunt :
eritque repente confestim.

A Domino exercituum visitabitur in tonitruo, et
commotione terræ,
et voce magna turbinis et tempestatis,
et flammæ ignis devorantis.

Et sicut somnium visionis nocturna multi-
tudo omnium gentium, quæ dimicaverunt
contra
Ariel,
et omnes qui militaverunt, et obsederunt, et
prævaluerunt adversus eam.

Et sicut somniat esuriens, et comedit,
cum autem fuerit expergefactus,
vacua est anima ejus :

et sicut somniat sitiens, et bibit,
et postquam fuerit expergefactus [Al. evigilave-
rit],
lassus adhuc sedit,
et anima ejus vacua est :

Sic erit multitudo omnium gentium
quæ dimicaverunt contra montem Sion.

Obstupescite, et admiramini,
fluctuate et vacillate :
inebriamini, et non a vino :
movemini, et non ab ebrietate.

Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis,
claudet oculos vestros, prophetas
et principes vestros², qui ridet visiones, ope-
riet.

Et erit vobis visio omnium
sicut verba libri signati,
quem cum dederint scienti litteras, dicent :

Leges istum, et respondebit :
Non possum, signatus est enim,
Et dabitur liber nescienti litteras, diciturque
ei :

Leges, et respondebit :
Nescio litteras.

Et dixit Dominus : Eo quod appropinquat popu-
lus iste ore suo,
et labiis suis glorificat me,
cor autem ejus longe est a me,
et timuerunt me mandato hominum et doctri-
nis :

Ideo ecce ego addam ut admirationem faciam
populo
huic, miraculo grandi et stupendo :
peribit enim sapientia a sapientibus ejus,
et intellectus prudentium ejus abscondetur.

Væ qui profundi estis corde,
ut a Domino abscondatis consilium :

quorum sunt in tenebris opera, et dicunt :
Quis videt nos, et quis novit nos ?
Perversa est hæc vestra cogitatio :

quasi si lutum contra figulum cogitet,
et dicat opus factori suo : Non fecisti me :
et figmentum dicat fictori suo : Non intelligis.

Nonne adhuc in modico et in brevi convertetur
Libanus in Charmel,
et Charmel in saltum reputabitur ?

Et audient in die illa surdi verba libri,
et de tenebris et caligine oculi cæcorum vide-
bunt.

Et addunt mites in Domino letitiam,
et pauperes homines in sancto Israel exulta-
bunt.

Quoniam defecit qui prævalebat,
consummatus est illusor,
et succisei sunt omnes qui vigilabant super ini-
quitatem :

qui peccare faciebant homines in verbo,
et arguentem in porta supplantabant,
et declinaverunt frustra a justo.

Propter hoc, hæc dicit Dominus ad domum Ja-
cob, qui redemit Abraham :

Non modo confundetur Jacob,
nec modo vultus ejus erubescet :
sed cum viderit filios suos, opera manuum
nearum, in medio sui sanctificantem nomen
meum,

² Canon S. Germani legit, non tam diverso
sensu quam diversa phrasi, « Et principes ves-
tri, qui vident visiones, peribunt ». MANE.

et sanctificabunt sanctum Jacob,
et Deum Israel prædicabunt ;

Et scient errantes spiritu intellectum,
et mussitatores discent legem,
et faceretis consilium, et non ex me :

Cap. XXX. — Væ, filii desertores, dicit Dominus,
ut faceretis consilium, et non ex me :

et ordiremini telam, et non per spiritum meum
ut adderet [Al. adderetis] peccatum super pec-
catum :

qui ambulatis, ut descendatis in Ægyptum,
et os meum non interrogastis,
Sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis,
et habentes fiduciam in umbra Ægypti.

Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem,
et fiducia umbre Ægypti in ignominiam.

Erant [Al. erunt] enim in Tanis principes tui
et nuntii tui usque ad Anes pervenerunt.

Omnes confusi sunt super populo,
qui eis prodesse non potuit [Al. poterit] :

Non fuerunt in auxilium, et in aliquam utilita-
tem,
sed in confusionem et in opprobrium.

ONUS JUMENTORUM AUSTRI.

In terra tribulationis et angustie leena, et leo :
ex eis vipera, et regulus volans,
Portantes super humeros jumentorum divitias
suas,
et super gibbum camelorum thesauros suos, ad
populum, qui eis prodesse non poterit.

Ægyptus enim frustra et vane auxiliabitur :
ideo clamavi super hoc
Superbia tantum est, quiesce.

Nunc ingressus scribe eis super buxum,
et in libro diligenter exara illud,
Et erit in die novissimo in testimonium,
et usque in æternum.

Populus enim ad iracundiam provocans est,
et filii mendaces, filii nolentes audire legem
Dei,
Qui dicunt videntibus : Nolite videre,
et aspicientibus : Nolite aspiceret nobis ea quæ
recta sunt :

Loquimini nobis placentia,
videte nobis beneficia.

Auferte a me viam,
declinate a me semitam,
cesset a facie nostra sanctus Israel.

Propterea hæc dicit sanctus Israel :
Pro eo quod reprobastis verbum hoc,
et sperastis in calumnia et tumultu,

et sperastis in calumnia et tumultu,

et innixi estis super eo :
 Propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio cadens,
 et requisita in muro excelso :
 Quoniam subito, dum non speratur, veniet contritio ejus.
 Et comminuetur sicut conteritur lagena figuli contritione pervalida,
 et non inveniatur de fragmentis ejus testa, in qua portetur igniculus de incendio:
 aut hauriatur parum aquæ de fovea.
 Quia hæc dicit Dominus Deus sanctus Israel :
 Si revertamini et quiescatis,
 salvi eritis :
 In silentio et in spe erit fortitudo vestra.
 Et nolistis, et dixistis
 Nequaquam, sed ad equos fugiemus :
 ideo fugietis.
 Et super veloces ascendemus :
 ideo velociores [Al. veloces] erunt, qui persouentur vos.
 Mille homines a facie terroris unius, et a facie terroris quinque fugietis,
 donec relinquamini quasi malus navis in vertice montis,
 et quasi signum super collem.
 Propterea exspectat Dominus, ut misereatur vestri ;
 et ideo exaltabitur parens vobis :
 quia Deus iudicii Dominus :
 beati omnes, qui exspectant eum.
 Populus enim Sion habitabit in Jerusalem,
 plorans nequaquam plorabis,
 miserans miserebitur tui :
 ad vocem clamoris tui statim ut audierit, respondebit tibi.
 Et dabit vobis Dominus panem aretum, et aquam brevem :
 et non faciet avolare [Al. additur a te] ultra dactorem tuum :
 Et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum,
 Et aures tuæ audient verbum post tergum mentis :
 Hæc via, ambulata in ea :
 et non declinetis [Al. tacet et non declinetis] neque ad dexteram, neque ad sinistram.
 Et contaminabis lamasculptilium argenti tui,
 et vestimentum constatilis auri tui,
 et disperges ea sicut immunditiam menstruatæ.
 Egredere, dices ei :

Et dabitur pluvia semini tuo, ubicunq; semnaveris in terra :
 Et panis frugum terræ erit uberrius, et pinguis,
 Pasceatur in possessione tua in die illa agnus patriosæ :
 et tauri tui, et pulli asinorum, qui operantur terram, commixtum migma comedent,
 sicut in area ventilatum est.
 Et erunt super omnem montem excelsum, et super omnem collem elevatum rivi currentium aquarum,
 in die interfectionis multorum, cum ceciderint turres,
 Et erit lux lunæ sicut lux solis,
 et lux solis erit septemplex, sicut lux septem dierum,
 in die qua alligaverit Dominus vulnus populi sui, et percussuram plagæ ejus sanaverit.
 Ecce nomen Domini venit de longinquo,
 ardens furor ejus, et gravis ad portandum :
 Labia ejus repleta sunt indignatione,
 et lingua ejus quasi ignis devorans.
 Spiritus ejus velut torrens inundans usque ad medium colli, ad perdendas gentes in nihilum [Al. pro nihili],
 et frenum erroris, quod erat in maxillis populorum.
 Canticum erit vobis sicut nox sanctificatæ solennitatis,
 et lætitia cordis sicut qui pergit cum tibia,
 ut intret in montem Domini ad forlem Israel.
 Et auditam faciet Dominus gloriam vocis suæ,
 et treorem brachii sui ostendat in communicatione furoris,
 et flamma ignis devorantis :
 allidet in turbine et in lapide grandinis.
 A voce enim Domini pavebit Assur virga percussus.
 Et erit transitus virgæ fundatus,
 quam requiescere faciet Dominus super eum.
 In tympanis et citharis, et in bellis præcipuis expugnabit eos.
 Preparata est enim ab heri Thopheth,
 a rege preparata, profunda et dilatata.
 Nutrimenta ejus, ignis et ligna multa :
 flatus Domini sicut torrens sulphuris succedens eam.
 Cap. XXXI. — Væ qui descendunt in Ægyptum ad auxilium in equis sperantes,
 et habentes fiduciam super quadrigis, quia multa sunt,

et super equitibus, quia prævalidi nimis :
 Et non sunt confisi super sanctum Israel,
 et Dominum non requisierunt.
 Ipse autem sapiens adduxit malum,
 et verba sua non abstulit :
 Et consurget contra domum pessimorum,
 et contra auxillum operantium iniquitatem.
 Ægyptus, homo, et non Deus :
 et equi eorum, caro, et non spiritus :
 Et Dominus inclinabit manum suam,
 et corruet auxiliator,
 et cadet cui præstatur auxilium,
 simulque omnes consumentur.
 Quia hæc dicit Dominus ad me :
 Quomodo si rugiat leo, et catulus leonis super prædam suam, cum occurrerit ei multitudo pastorum,
 a voce eorum non formidabit, et a multitudine eorum non pavebit :
 sic descendet Dominus exercituum, ut prælietur super montem Sion, et super collem ejus.
 Sicut aves volantes, sic proteget Dominus exercituum Jerusalem,
 protegens et liberans,
 transiens et salvans.
 Convertimini sicut in profundum recesseratis, filii Israel.
 In die enim illam abjiciet vir idola argenti sui, et idola auri sui,
 quæ fecerunt vobis manus vestræ in peccatum.
 Et cadet Assur in gladio non viri,
 et gladius non hominis vorabit eum,
 et fugiet non a facie gladii :
 et juvenes ejus vestigales erunt :
 et fortitudo ejus a terrore transibit,
 et pavebunt fugientes principes ejus.
 Dixit Dominus, cujus ignis est in Sion,
 et caminus ejus in Jerusalem.
 Cap. XXXII. — Ecce in justitia regnabit rex,
 et principes in iudicio præerunt.
 Et erit vir sicut qui absconditur a vento, et celat se a tempestate,
 sicut rivi aquarum in siti,
 et umbra petræ proeminens in terra deserta.
 Non caligabunt oculi videntium,
 et aures audientium diligenter auscultabunt.
 Et cor stultorum intelliget scientiam,
 et lingua balborum velociter loquetur et plane.
 Non vocabitur ultra is, qui insipiens est, princeps neque fraudulentus appellabitur major [Al.

magnus] :
 Stultus enim fatua loquetur,
 et cor ejus faciet iniquitatem, ut perficiat simulationem,
 et loquatur ad Dominum fraudulenter,
 et vacuum faciat animam esurientis,
 et potum sitiienti auferat.
 Fraudulenti vasa pessima suat :
 ipse enim cogitationes concinnavit ad perdendos mites in sermone mendaci,
 cum loqueretur pauper iudicium.
 Princeps vero ea, quæ digna sunt principe, cogitabit, et ipse super duces stabit.
 Mulieres opulentæ, surgite,
 et audite vocem meam :
 filiæ confidentes, percipite auribus eloquium meum.
 Post dies et annum, et vos conturbamini confidentes :
 consummata est enim vindemia,
 collectio ultra non veniet.
 Obstupescite, opulentæ ;
 conturbamini confidentes :
 exiite vos, et confundimini,
 accingite lumbos vestros. Super ubera plangite,
 super regione desiderabili,
 super vinea fertili.
 Super humum populi mei spinæ et vepres ascendent :
 quanto magis super omnes domos gaudii civitatis exultantis !
 Domus enim dimissa est,
 multitudo urbis relicta est,
 Tenebræ et palpato facta sunt super speluncas usque in æternum.
 Gaudium onagrorum pasqua gregum,
 donec effundatur super nos spiritus de excelso,
 Et erit desertum in Charmel,
 et Charmel in saltum reputabitur.
 Et habitabit in solitudine iudicium,
 et justitia in Charmel sedebit.
 Et erit opus justitiæ pax,
 et cultus justitiæ silentium,
 et securitas usque in sempiternum.
 Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis,
 et in tabernaculis fiducia,
 et in requie opulenta.
 Grando autem in descensione saltus,
 et humilitate humiliabitur civitas.
 Beati, qui seminatis super omnes aquas,

immitentes pedem bovis et asini.
 Cap. XXXIII. — Væ qui prædatis,
 nonne et ipse prædaberis?
 Et qui spernis,
 nonne et ipse sperneris?
 Cum consummaveris depredationem,
 deprædaberis:
 Cum fatigatus desideris contemnere,
 contenneris.
 Domine, miserere nostri: te enim expectavimus:
 esto brachium nostrum [Al. eorum] in mane,
 et salus nostra in tempore tribulationis.
 A voce Angeli fugerunt populi,
 et ab exaltatione tua dispersæ sunt gentes.
 Et congregabuntur spolia vestra sicut colligitur
 bruchus:
 velut cum fossæ plenæ fuerint de eo.
 Magnificatus est Dominus,
 quoniam habitavit in excelsis:
 implevit Sion iudicio et justitia.
 Et erit fides in temporibus tuis:
 divitiæ salutis sapientia et scientia,
 timor Domini ipse thesaurus ejus.
 Ecce videntes clamabant foris,
 Angeli pacis amare sciebunt.
 Dissipatæ sunt viæ,
 cessavit transiens per semitam,
 irritum factum est pactum,
 Projecit civitates,
 non reputavit homines.
 Luxit, et elanguit terra;
 confusus est Libanus, et obsorduit:
 et factus est Saron sicut desertum:
 et concussa est Basan, et Charmelus.
 Nunc consurgam, dicit Dominus:
 nunc exaltabor, nunc sublevabor.
 Concipietis ardorem,
 parietis stipulam:
 spiritus vester ut ignis vorabit vos.
 Et erunt populi quasi de incendio cinis,
 spinæ congregatæ igni comburentur.
 Audite, qui longe estis, quæ fecerim,
 et cognoscite, vicini, fortitudinem meam.
 Contritii sunt in Sion peccatores,

¹ Manuscripti codices aliquot cum canone Sangermanensi legunt « populum imprudentem »; sed ex commentariis Hieronymi certum exstat legendum esse « impudentem », quem populum dicit, populum Judæorum, sive philosophorum et oratorum mundi, qui applaudunt sibi in eruditione et eloquentia sæculari. Marr.

possedit tremor hypocritas.
 Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante?
 Quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?
 Qui ambulat in justitiis,
 et loquitur veritatem,
 Qui projicit avaritiam ex calumnia,
 et excutit manus suas ab omni munere.
 Qui obturat aures suas ne audiat sanguinem,
 et claudit oculos suos ne videat malum.
 Iste in excelsis habitabit,
 munimentis saxorum sublimitas ejus:
 Panis ei datus est,
 aquæ ejus fideles sunt.
 Regem in decore suo videbunt oculi ejus,
 cernent terram de longe.
 Cor tuum meditabitur timorem.
 Ubi est litteratus [Al. scriba]?
 Ubi legis verba ponderans?
 Ubi doctor parvulorum?
 Populum impudentem ¹ non videbis,
 populum alti sermonis:
 ita ut non possis intelligere disertitudinem linguæ ejus,
 in quo nulla est sapientia.
 Respice, Sion, civitatem solemnitatibus nostræ:
 oculi tui videbunt, Jerusalem, habitationem
 opulentam,
 tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit:
 nec auferentur clavi ejus in sempiternum,
 et omnes funiculi ejus non rumpentur:
 Quia solummodo ibi magnificus Dominus noster:
 locus fluviorum
 viri latissimi et patentes:
 Non transibit per eam navis remigum,
 neque traheris magna transgredietur eum.
 Dominus enim iudex noster,
 Dominus legislator noster,
 Dominus rex noster:
 ipse salvabit nos.
 Laxati sunt funiculi tui,
 sed non prævalebunt:
 Sic erit malus tuus ²

— Palat. aliique mss. cum nobis, tum Mart. inspecti, « imprudentem ». Diximus de hac lectione pridem in comment.

² Hebræus tamen habet מַרְיָם, id est, « malus eorum »; sed fortasse « tuus » maluit s. pater juxta LXX, ὁ πατήρ σου.

ut dilatare signum non queas.
 Tunc dividuntur spolia prædaram multarum:
 claudi diripient rapinam.
 Nec dicit vicinus: Elanguit:
 populus qui habitat in ea,
 auferetur ab eo iniquitas.
 Cap. XXXIV. — Accedite, gentes, et audite,
 et populi, attendite,
 Audiat terra, et plenitudo ejus:
 orbis, et omne germen ejus.
 Quia indignatio Domini super omnes gentes,
 et furor super universam militiam eorum:
 interfecit eos, et dedit eos [Al. tacet eos] in occasionem.
 Interfecti eorum projicientur,
 et de cadaveribus eorum ascendet fetor:
 Tabescent montes a sanguine eorum.
 Et tabesceat omnis militia cælorum,
 Et complicabuntur sicut liber cæli:
 et omnis malitia eorum defluet,
 sicut defluit folium de vinea et de ficu.
 Quoniam inebriatus est in cælo gladius meus:
 Ecce super Idumæam descendet,
 et super populum interfecionis meæ, ad iudicium.
 Gladius Domini repletus est sanguine, incrassatus est adipe,
 De sanguine agnorum et hircorum,
 de sanguine medullatorum arietum:
 Victimam enim Domini in Bosra,
 et interfecio magna in terra Edom.
 Et descendent unicornes cum eis,
 et tauri cum potentibus:
 Inebriabitur terra eorum sanguine,
 et humus eorum adipe pinguium:
 Quia dies ultionis Domini,
 annus retributionum iudicii Sion.
 Et convertentur torrentes ejus in picem,
 et humus ejus in sulphur:
 Et erit terra ejus in picem ardentem nocte et die,
 non exstinguetur in sempiternum:
 Ascendet fumus ejus a generatione in generationem:
 desolabitur in sæcula sæculorum,
 non erit transiens per eam.
 Et possidebunt illam onocrotalus et ericius:

¹ Non bene dividunt veteres librarii hunc versiculum; nam in mss. codicibus ita legitur: « Et occurrent demonia; onocrotaurus et pilosus clamabit alter ad alterum ». Veram igitur Vulgata nostra retinet lectionem, ut manifestissime declarant verba isthæ comment. S. Hieronymi in

et ibis et corvus habitabunt in ea;
 Et extendetur super eam mensura, ut redigatur ad nihilum,
 et perpendicularium in desolationem.
 Nobiles ejus non erunt ibi:
 regem potius invocabunt,
 et omnes principes ejus erunt in nihilum.
 Et orientur in domibus [Al. domo] ejus spinæ, et urtica,
 et paliurus in munitionibus ejus:
 Et erit cubile draconum,
 et pascua struthionum:
 et occurrent demonia onocrotauris ¹,
 et pilosus clamabit alter ad alterum:
 Ibi cubavit [Al. cubabit] lamia,
 et invenit [Al. inveniet] sibi requiem.
 Ibi habuit foveam ericius,
 et enutrivit catulos,
 et circumfodit, et fovit in umbra ejus:
 Illuc congregati sunt milvi,
 alter ad alterum.
 Requirit diligenter in libro Domini, et legite,
 unum ex eis non defuit,
 alter alterum non quæsit.
 Quia quod ex ore meo procedit, illa mandavit,
 et spiritus ejus ipse congregavit ea.
 Et ipse misit eis sortem,
 et manus ejus divisit eam illis in mensuram:
 Usque in æternum possidebunt eam,
 in generationem et generationem habitabunt in ea.
 Cap. XXXV. — Letabitur deserta et invia,
 et exultabit solitudo, et florebit quasi lilium.
 Germinans germinabit,
 et exultabit letabunda et laudans:
 Gloria Libani data est ei.
 decor Charmeli, et Saron.
 Ipsi videbunt gloriam Domini,
 et decorem Dei nostri:
 Confortate manus dissolutas,
 et genua debilia roborate,
 Dicite pusillanimis:
 Confortamini, nolite timere:
 ecce Deus vester ultionem adducet retributionis:

hunc Isaiæ locum: « Et occurrent sibi in ea, juxta LXX, diversa demonum phantasmata, sive ut omnes alii juxta Hebraicum translulerunt « srm » (סרם) « et מוֹאָם » (מוֹאָם), onocrotauri et pilosi, et lamia, quæ gentilium fabulæ et poetarum figmenta describunt ». Marr.

Deus ipse veniet, et salvabit vos.
Tunc aperientur oculi cæcorum,
et aures surdorum patebunt.
Tunc saliet sicut cervus claudus,
et aperta erit lingua mutorum,
Quia scissæ sunt in deserto aquæ,
et torrentes, in solitudine.
Et quæ erat arida, erit in stagnum,
et sitiens in fontes aquarum.
In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant,
orientur, viror calami et juncoi.
Erit tibi semita et via,
et via sancta vocabitur:
Non transibit per eam pollutus,
et hæc erit nobis (*Vulg.* vobis ¹) directa via,
ita ut stulti non errent per eam.
Non erit ibi leo,
et mala bestia non ascendet per eam,
nec invenietur ibi:
Et ambulabunt [Al. add. per eam] qui liberati fuerint, et redempti a Domino.
Convertentur, et venient in Sion cum laude et lætitia sempiterna super caput eorum:
Gaudium et lætitia obtinebunt,
et fugiet dolor et gemitus.
Cap. XXXVI. — Et factum est in quarto decimo anno regis Ezechias,
ascendit Sennacherib rex Assyriorum super omnes civitates Juda unitas, et cepit eas.
Et misit rex Assyriorum Rabsacem de Lachis in Jerusalem, ad regem Ezechiam in manu gravi,
et stetit in aqueductu piscine superioris in via Agri fullonis.
Et egressus est ad eum Eliacim filius Helciae qui erat super domum, et Sobna scriba, et Joabe filius Asaph a commentariis.
Et dixit ad eos Rabsaces:
Dicite Ezechia;
Hæc dicit rex magnus rex Assyriorum:
Quæ est ista fiducia, qua confidis?
Aut quo consilio vel fortitudine rebellare disponis?
Super quem habes fiduciam, quia recessisti a me?
Ecce confidis super baculum arundineum confractum istum, super Ægyptum:

¹ Ita mss. cui lectioni favet expositio S. Hieronymi lib. x commentar. In Hebræo est לָבִי, « la-

cui si innisus fuerit homo, intrabit in manum ejus, et perforabit eam:
Sic Pharao rex Ægypti omnibus qui confidunt in eo.
Quod si responderis mihi: In Domino Deo nostro confidimus:
nonne ipse est, cujus abstulit Ezechias excelsa et altaria,
et dixit Judæ et Jerusalem:
Coram altari isto adorabitis?
Et nunc trade te domino meo regi Assyriorum, et dabo tibi duo millia equorum,
nec poteris ex te præbere ascensores eorum:
Et quomodo sustinebis faciem judicis unius loci ex servis domini mei minoribus?
Quod si confidis in Ægypto, in quadriga, et in equitibus:
et nunc nunquid sine Domino ascendi ad terram istam, ut disperderem eam?
Dominus dixit ad me:
Ascende super terram istam, et disperse eam.
Et dixit Eliacim, et Sobna, et Joabe ad Rabsacem:
Loquere ad servos tuos Syra lingua: intelligimus enim:
Ne loquaris ad nos Judaice in auribus populi, qui est super murum.
Et dixit ad eos Rabsaces:
Nunquid ad dominum tuum et ad te misit me dominus meus, ut loquerer omnia verba ista?
Et non potius ad viros qui sedent in muro, ut comedant stercora sua,
et bibant urinam pedum suorum vobiseum?
Et stetit Rabsaces, et clamavit voce magna Judaice,
et dixit:
Audite verba regis magni regis Assyriorum.
Hæc dicit rex:
Non seducat vos Ezechias, quia non poterit eruere vos.
Et non vobis tribuat fiduciam Ezechias super Domino, dicens:
Eruens liberabit nos Dominus:
non dabitur civitas ista in manu regis Assyriorum.
Nolite audire Ezechiam:
hæc enim dicit rex Assyriorum:

mo, id est, ipsis. Forte pro לָבִי, *Vulgata* « vobis ». MART.

Facite mecum benedictionem, et egredimini ad me,
et comedite unusquisque vineam suam, et unusquisque ficum suam:
Et bibite unusquisque aquam cisternæ suæ, donec veniam, et tollam vos ad terram, quæ est ut terra vestra [Al. similis terræ vestræ], terram frumenti et vini, terram panum et vinearum.
Nec conturbet vos Ezechias, dicens:
Dominus liberabit nos.
Nunquid liberaverunt dii gentium unusquisque terram suam de manu regis Assyriorum?
Ubi est deus Emath, et Arphad?
Ubi est deus Sepharvaim?
Nunquid liberaverunt Samariam de manu mea? Quis est ex omnibus diis terrarum istorum, qui eruerit terram suam de manu mea?
Et siluerunt, ut eruat Dominus Jerusalem de manu mea,
et non responderunt ei verbum.
Mandaverat enim rex, dicens:
Ne respondeatis ei.
Et ingressus est Eliacim filius Helciae, qui erat super domum,
Et Sobna scriba, et Joabe filius Asaph a commentariis, ad Ezechiam scissis vestibus, et nuntiaverunt ei verba Rabsacis.
Cap. XXXVII. — Et factum est, cum audisset rex Ezechias,
scidit vestimenta sua, et obvolutus est sacco, et intravit in domum Domini [Al. Dei]:
Et misit Eliacim, qui erat super domum, et Sobnam scribam, et seniores de sacerdotibus, operatos saccis, ad Isaiam filium Amos prophetam [Al. prophetæ],
et dixerunt ad eum:
Hæc dicit Ezechias:
Dies tribulationis ¹, et corruptionis, et blasphemie,
et dies hæc:
Quia venerunt filii usque ad partum, et virtus non est parturienti [Al. pariendi],
Si quomodo audiat Dominus Deus tuus verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus ad blasphemandum Deum viventem,

¹ Canon San-Germanensis sic habet: « Dies tribulationis et angustia, et corruptionis, et blasphemie »; sed vox « angustia » redundat, nec legitur in commentariis. MART.

et exprobrandum sermonibus, quos audivit Dominus Deus tuus.
Leva ergo orationem pro reliquiis quæ reperte sunt,
Et venerunt servi regis Ezechias ad Isaiam,
Et dixit ad eos Isaias:
Hæc dicetis domino vestro:
Hæc dicit Dominus:
Ne timeas a facie verborum quæ audisti, quibus blasphemarunt pueri regis Assyriorum me.
Et ego dabo ei spiritum,
et audiet nuntium et revertetur ad terram suam,
et corruere eum faciam gladio in terra sua.
Reversus est autem Rabsaces,
et invenit regem Assyriorum præliantem adversus Lobnam.
Audierat enim quia profectus esset de Lachis, et audivit ² de Tharaca rege Æthiopiæ dicentes:
Egressus est, ut pugnet contra te.
Quod cum audisset, misit nuntios ad Ezechiam, dicens:
Hæc dicetis Ezechia regi Judæ, loquentes:
Non te decipiat Deus tuus, in quo tu confidis, dicens:
Non dabitur Jerusalem in manu regis Assyriorum.
Ecce tu audisti omnia quæ fecerunt reges Assyriorum omnibus terris quas subverterunt, et tu poteris liberari?
Nunquid eruerunt eos dii gentium, quos subverterunt patres mei?
Gozam, et Aram, et Reseph, et filios Eden, qui erant in Tharsar?
Ubi est Emath, et rex Arphad, et rex urbis Sepharvaim, Ana, et Ava?
Et tulit Ezechias libros de manu nuntiorum, et legit eos, et ascendit in domum Domini, et expandit eos Ezechias [Al. tacet Ezechias] coram Domino.
Et oravit Ezechias [Al. tacet Ezechias] ad Dominum dicens:
Domine exercituum, Deus Israel, qui sedes super cherubim,
tu es Deus solus omnium regnorum terre,

² Canon Carcassensis legit in contextu sacro « Tharsa »; sed in margine habet scholion istud, h. « Tharacha ». MART.

tu fecisti cælum et terram.
 Inclina, Domine, aurem tuam, et audi;
 aperi, Domine, oculos tuos, et vide,
 et audi omnia verba Sennacherib, quæ misit
 ad blasphemandum Deum viventem.
 Vere enim, Domine, desertas fecerunt reges As-
 syriorum terras, et regiones earum;
 et dederunt deos earum igni:
 Non enim erant dii,
 sed opera manuum hominum,
 lignum et lapis:
 et comminuerunt eos.
 Et nunc, Domino Deus noster, salva nos de ma-
 nu ejus:
 et cognoscant omnia regna terræ, quia
 tu es Dominus [Al. Deus] solus.
 Et misit Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens:
 Hæc dicit Dominus Deus Israel:
 Pro quibus rogasti me de Sennacherib rege As-
 syriorum,
 hoc est verbum quod locutus est Dominus su-
 per eum:
 Despexit te,
 et subsannavit te, virgo filia Sion;
 post te caput movit, filia Jerusalem.
 Cui exprobrasti, et quem blasphemasti,
 et super quem exaltasti vocem [Al. add. tuam],
 et levasti altitudinem oculorum tuorum?
 Ad sanctum Israel.
 In manu servorum tuorum exprobrasti Domino,
 et dixisti:
 In multitudine quadrigarum mearum ego ascendi
 altitudinem montium, juga Libani.
 et succidam excelsa cedrorum ejus,
 et electas abietes illius,
 Et introibo altitudinem summitatis ejus,
 saltum Charmeli ejus,
 Ego fodi, et bibi aquam,
 et exsiccavi vestigio pedis mei omnes rivos ag-
 gerum.
 Nunquid non audisti quæ olim fecerim ei?
 Ex diebus antiquis ego plasmavi illum:
 et nunc adduxi [Al. add. eos; f. illud, ex Hebr].
 Et factum est in eradicationem collium compug-
 nantium,
 et civitatum munitarum.
 Habitatores earum breviate manu contremue-
 runt,
 et confusi sunt;
 Facti sunt sicut fenum agri,
 et gramen pascuæ,
 et herba tectorum, quæ exaruit antequam me

turesceret,
 Habitationem tuam, et egressum tuum, et intro-
 itum tuum cognovi,
 et insaniam tuam contra me.
 Cum futeres adversum me,
 superbia tua ascendit in aures meas:
 Ponam ergo circulum in naribus tuis,
 et frenum in labiis tuis,
 et reducam te in viam per quam venisti.
 Tibi autem hoc erit signum:
 Comede hoc anno quo sponte nascuntur,
 et in anno secundo pomis vescere;
 In anno autem tertio seminare, et metite, et
 plantate vineas, et comedite fructum earum.
 Et mittet id, quod salvatum fuerit de domo Juda,
 et faciet fructum sursum,
 Quia de Jerusalem exibunt reliquie,
 et salvatio de monte Sion:
 Zelus Domini exercituum faciet istud,
 Propterea hæc dicit Dominus de rege Assyriorum:
 Non introibit civitatem hanc,
 et non jaciet ibi sagittam,
 et non occupabit eam clypeus,
 et non mittet in circuitu ejus aggerem.
 In via qua venit [Al. veniet], per eam revertetur,
 et civitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus;
 Et protegam civitatem istam, ut salvet [Al. et
 salvabo], eam propter me,
 et propter David servum meum.
 Egressus est autem Angelus Domini [Al. Dei],
 et percussit in castris Assyriorum centum oc-
 toginta quinque milia.
 Et surrexerunt mane,
 et ecce omnes [Al. omnia], cadavera mortuorum.
 Et egrossus est, et abiit,
 et reversus est Sennacherib rex Assyriorum et
 habitavit in Ninive.
 Et factum est, cum adoraret in templo Nefrach
 deum suum,
 Adramelech et Sarasar filii ejus percusserunt
 eum gladio:
 fugeruntque in terram Ararat,
 et regnavit Assaraddon filius ejus pro eo.
 Cap. XXXVIII. — In diebus illis ægrotavit Eze-
 chias
 usque ad mortem:
 Et introivit ad eum Isaias filius Amos propheta,
 et dixit ei:
 Hæc dicit Dominus:
 Dispone domui tue,
 quia morieris tu, et non vivis.

Et convertit Ezechias faciem suam ad parietem,
 et oravit ad Dominum, et dixit:
 Obsecro, Domine,
 memento, quæso,
 quomodo ambulaverim coram te in veritate, et
 in corde perfecto,
 et quod bonum est in oculis tuis fecerim.
 Et flevit Ezechias fletu magno,
 Et factum est verbum Domini ad Isaiam, dicens:
 Vade et dic Ezechias:
 Hæc dicit Dominus Deus David patris tui:
 Audivi orationem tuam,
 vidi lacrymam tuam;
 Ecce ego adjiciam super dies tuos quindecim annos:
 et de manu regis Assyriorum eruum te,
 et civitatem istam,
 et protegam eam.
 Hoc autem tibi erit signum a Domino,
 quia faciet Dominus verbum hoc, quod locutus
 est:
 Ecce ego reverti faciam umbram linearum,
 per quas descenderet in horologio Achaz in sole,
 retrorsum decem lineis
 Et reversum decem lineis,
 Et reversus est sol decem lineis,
 per gradus quos descenderat.

SCRIPTURA EZECHIE REGIS JUDA,

Cum ægrotasset et convalesceret de infirmitate sua.
 Ego dixi: In dimidio dierum meorum vadam ad
 portas inferi.
 Quæsi residuum annorum meorum.
 Dixi: Non videbo Dominum Deum in terra vi-
 ventium.
 Non aspiciam hominem ultra
 et habitatorem quietis.
 Generatio mea ablata est,
 et convoluta est a me, quasi tabernaculum pas-
 torum.
 Precisa est, velut a texente, vita mea.
 Dum adhuc ordire, succidit me:
 de mane usque ad vespem finies me.
 Sperabam usque ad mane,
 quasi leo sic contrivit omnia ossa mea.
 De mane usque ad vespem finies me:
 sicut pullus hirundinis, sic clamabo,
 meditabor ut columba.
 Attenuati sunt oculi mei,
 suspicientes in excelsum,
 Domine, vim patior,
 responde pro me.
 Quid dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse

fecerit?
 Recogitabo [Al. reputabo] omnes annos meos
 in amaritudine animæ meæ.
 Domine, si sic vivitur, et in talibus vita spiritus
 mei, corripies me, et vivificabis me.
 Ecce in pace amaritudo mea amarissima:
 Tu autem eruis animam meam, ut non periret,
 projecisti post tergum tuum omnia peccata mea.
 Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors
 laudabit te;
 non expectabunt qui descendunt in lacum, ve-
 ritatem tuam.
 Vivens, vivens ipse confitebitur tibi, sicut et ego
 hodie.
 Pater filiis notam faciet veritatem tuam.
 Domine, salvum me fac,
 et psalmos nostros cantabimus cunctis diebus
 vitæ nostræ in domo Domini.
 Et jussit Isaias, ut tollerent massam de ficis
 et cataplasmaient super vulnus,
 et sanaretur.
 Et dixit Ezechias:
 Quod erit signum quia ascendam in domum Do-
 mini?
 Cap. XXXIX. — In tempore illo
 misit Merodach Baladan, filius Baladan rex Ba-
 bylonis, libros et munera ad Ezechiam;
 audierat enim quod ægrotasset et convalesceret.
 Lætatus est autem super eis Ezechias,
 et ostendit eis cellam aromatum,
 et argenti, et auri, et odoramentorum,
 et unguenti optimi,
 et omnes apothecas supellectilis suæ,
 et universa quæ inventa sunt in thesauris ejus.
 Non fuit verbum quod non ostenderet eis Ezechias,
 in domo sua,
 et in omni potestate sua.
 Introivit autem Isaias propheta ad regem Eze-
 chiam,
 et dixit ei:
 Quid dixerunt viri isti,
 et unde venerunt ad te?
 Et dixit Ezechias:
 De terra longinqua venerunt ad me:
 de Babylone.
 Et dixit:
 Quid viderunt in domo tua?
 Et dixit Ezechias:
 Omnia quæ in domo mea sunt, viderunt;
 non fuit res, quam non ostenderim eis in the-
 sauris meis.
 Et dixit Isaias ad Ezechiam:

Audi verbum Domini exercituum:

Ecce dies veniet,
et auferentur omnia quæ in domo tua sunt,
et quæ thesaurizaverunt patres tui usque ad
diem hanc, in Babylonem;
non reliquetur quidquam, dicit Dominus.
Et de filiis tuis, qui exiunt de te, quos genueris,
tolleat,
et erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.
Et dixit Ezechias ad Isaiam:
Bonum verbum Domini quod locutus est.
Et dixit:
Fiat tantum pax et veritas in diebus meis.

Cap. XL. — Consolamini, consolamini, popule
meus,
dicit Deus vester.

Loquimini ad cor Jerusalem, et advocate eam:
quoniam completa est malitia ejus,
dimissa est iniquitas illius:
suscepit de manu Domini duplicia pro omnibus
peccatis suis.

Vox clamantis in deserto:
Parate viam Domini,
rectas facite in solitudine semitas Dei nostri.

Omnis vallis exaltabitur,
et omnis mons et collis humiliabitur,

Et erunt prava in directa,
et aspera in vias planas.

Et revelabitur gloria Domini,
et videbit omnis caro pariter, quod os Domini
locutum est.

Vox dicentis: Clama.

Et dixit:

Quid clamabo?

Omnis caro fenum.

et omnis gloria ejus quasi flos agri.

Exsiccatum est fenum, et cecidit flos,
quia spiritus Domini sufflavit in eo.

Verè fenum est populus:
exsiccatum est fenum, et cecidit flos:

Verbum autem Domini nostri stabit in æternum,

Super montem excelsum ascende tu,
qui [Al. quæ] evangelizas Sion:

Exalta in fortitudine vocem tuam,

qui [Al. quæ] evangelizas Jerusalem:

Exalta, noli timere.

Dic civitatibus Judæ:

Ecce Deus vester:

Ecce Dominus Deus in fortitudine veniet,

et brachium ejus dominabitur:

Ecce mercès ejus cum eo,

et opus illius coram ipso.

Sicut pastor gregem suum pascet:

in brachio suo congregabit agnos, et in sinu
suo levabit,
fortas ipse portabit.

Quis mensus est pugillo aquas,
et celos palmo ponderavit?

Quis appendit tribus digitis molem terræ,
et libravit in pondere montes,
et colles in statera?

Quis adjuvit spiritum Domini?

Aut quis consiliarius ejus fuit,
et ostendit illi?

Cum quo inivit consilium, et instruxit eum,
et docuit eum semitam justitiæ,
et erudit eum scientiam,
et viam prudentiæ ostendit illi?

Ecce gentes quasi stilla situle,
et quasi monumentum statore reputatæ sunt;
Eccè insulæ quasi pulvis exiguus.

Et Libanus non sufficiet [Al. sufficiet] ad succen-
dendum,
et animalia ejus non sufficiunt ad holocaustum.

Omnes gentes quasi non sint, sicut coram eo,
et quasi nihilum et inane reputatæ sunt ei.

Cui ergo similem fecistis Deum?

Aut quam imaginem ponetis ei?

Nunquid sculptile conflavit faber?

Aut aurifex auro figuravit illud,
et laminis argenteis argentarius?

Forte lignum et imputribile elegit artifex sapiens:
quærit [Al. et quæret] quomodo statuat simula-
crum, quod non moveatur.

Nunquid non scitis [Al. scietis]?

Nunquid non audistis [Al. audietis]?

Nunquid non annuntiatum est vobis ab initio?

Nunquid non intellexistis fundamenta terræ?

Qui sedet super gyrum terræ,
et habitatores ejus sunt quasi locustæ:

Qui extendit velut nihilum celos,
et expandit eos sicut tabernaculum ad inhabi-
tandum.

Qui dat secretorum scrutatores quasi non sint,
judices terræ velut inane fecit:

Et quidem neque plantatus, neque satus,
neque radicatus in terra truncus eorum:

Reperit flavit in eos, et aruerunt,
et turbo quasi stipulam auferet eos.

Et cui assimilasti me,

et adequastis? Dicit sanctus.

Levate in excelsum oculos vestros,
et videte qui creavit hæc:

Qui educit in numero militiam eorum,

et omnes ex nomine vocat
Præ multitudine fortitudinis et roboris, virtutisque
ejus,
neque unum reliquum fuit.

Quare dicis, Jacob, et loqueris, Israel:

Abscondita est via mea a Domino,
et a Deo meo judicium meum transivit [Al. tran-
sibit]?

Nunquid nescis, aut non audisti?

Deus sempiternus Dominus,
qui creavit terminos terræ,
non deficiet, neque laborabit,
nec est investigatio sapientiæ ejus.

Qui dat lasso virtutem:

et his, qui non sunt, fortitudinem et robur [Al.
non habent fortitudinem, et robur, etc]. multi-
plicat.

Deficient pueri et laborabunt,
et juvenes in infirmitate cadent.

Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitu-
dinem,

assument pennas sicut aquilæ,
current, et non laborabunt,
ambulabunt et non deficiet,

Cap. XLI. — Taceant ad me insulæ,

et gentes mutent fortitudinem:

Accedant, et tunc loquantur,

simul ad judicium propinquemus.

Quis suscitavit ex oriente justum,

vocavit eum ut sequeretur se?

Dabit in conspectu ejus gentes,
et reges obtinebit:

Dabit quasi pulverem gladio ejus,
sicut stipulam vento reptam arcei ejus.

Persequetur eos,

transibit in pace,
semita in pedibus ejus non apparebit.

Quis hæc operatus est, et fecit,
vocans generationes ab exordio?

Ego Dominus,

primus et novissimus ego sum.

Viderunt insulæ, et timuerunt,
extrema terræ obstupuerunt.

Appropinnaverunt, et accesserunt:

unusquisque proximo suo auxiliabitur,
et fratri suo dicet: Confortare.

Confortavit faber ararius percutiens malleo eum,
qui cudebat tunc temporis,
dicens: Glutino bonum est.

Et confortavit eum in clavis,
ut non moveretur [Al. moveatur].

Et tu, Israel, serve meus;

Jacob, quem elegi,
semen Abraham amici mei:

in quo apprehendi te ab extremis terræ,
et a longinquis ejus vocavi te,
et dixi tibi:

Servus meus es tu,
elegi-te, et non abjeci te.

Ne timeas, quia tecum sum ego:
ne declines, quia ego Deus tuus:
confortavi te, et auxiliatus sum tui,
et suscepit te dextera justii mei.

Eccè confundentur et erubescunt omnes, qui pu-
gnant adversum te:
erunt quasi non sint,
et peribunt viri, qui contradicunt tibi.

Quæres eos, et non inveniēs, viros rebelles tuos
[Al. viri tui]:
erunt quasi non sint;
et veluti consumptio¹, homines bellantes adver-
sum te.

Quia ego Dominus Deus tuus apprehendens ma-
num tuam,
dicensque tibi:

Ne timeas,
ego adjuvi te.

Noli timere, vermis Jacob,
qui mortui estis ex Israel.

Ego auxiliatus sum tui, dicit Dominus, [et redem-
ptor tuus sanctus Israel.

Ego posui te quasi plaustrum trituranum novum,
habens rostra serrantia.

Triturabis montes, et combines:
et colles quasi pulverem ponēs.

Ventilabis eos, et ventus tollet,
et turbo disperget eos:

Et tu exsultabis in Domino,
in sancto Israel lætaberis.

Egeni et pauperes [quærant aquas, et non sunt]:
lingua eorum siti aruit.

Ego Dominus exandiam eos,
Deus Israel non derelinquam eos.

Aperiam in supinis collibus flumina,
et in medio camporum fontes:
Ponam desertum in stagna aquarum,
et terram iniviam in rivis aquarum.

Dabo in solitudine cedrum,

¹ Exemplaria canonis Hebræicæ veritatis cum aliis vetustioribus mss. bibliorum hoc modo legunt: « Et veluti consumptio hominis bellantis

et spinam, et myrtum, et lignum oliuae :
 Ponam in deserto abietem,
 ulmum, et buxum simul :
 Ut videant, et sciant, et recogitent, et intelligant
 pariter,
 quia manus Domini fecit hoc,
 et sanctus Israel creavit illud.
 Prope facite iudicium vestrum, dicit Dominus :
 Afferte, si quid forte habetis, dixit rex Jacob.
 Accedant, et nuntient nobis quaecumque ventura
 sunt :
 priora quae fuerunt, nuntiate ;
 Et ponemus cor nostrum, et sciemus novissima
 eorum,
 et quae ventura sunt, indicate nobis.
 Annuntiate quae ventura sunt in futurum,
 et sciemus, quia dii estis vos.
 Bene quoque aut male, si potestis, facite,
 et loquamur, et videamus simul.
 Ecce, vos estis ex nihilo [Al. pro nihilo],
 et opus vestrum ex eo quod non est :
 Abominatio est
 qui elegit vos.
 Suscitavit ab aquilone,
 et venit [Al. veniet] ab ortu solis :
 Vocabit nomen meum,
 et adducet magistratus quasi lutum,
 et velut plastas conculcans humum.
 Quis annuntiavit ab exordio, ut sciamus,
 et a principio, ut dicamus : Justus es ?
 Non est neque annuntians, neque praedicens,
 neque audiens sermones vestros.
 Primus ad Sion dicit : Ecce adsunt,
 et Jerusalem evangelistam dabo.
 Et vidi, et non erat
 neque ex istis quisquam, qui iniret consilium,
 et interrogatus responderet verbum.
 Ecce omnes injusti, et vana opera eorum,
 ventus et inane simulacra eorum.
 Cap. XLII. — Ecce servus meus¹, suscipiam eum :
 electus meus, complacuit sibi in illo anima mea.
 Dedit spiritum meum super eum,
 iudicium gentibus proferet.
 Non clamabit, neque accipiet personam,
 nec audietur vox ejus foris.
 Calamum quassatum non conteret,
 et linum fumigans non extinguet :
 In veritate educet iudicium :

¹ Priores quinque hujus capituli versiculos, eo quod hic habentur modo, ex Hebraeo se convertisse confirmat s. ipse pater epist. ad Algasiam,

non erit tristis, neque turbulentus,
 donec ponat in terra iudicium ;
 et legem ejus insulae expectabunt.
 Haec dicit Dominus Deus,
 creans caelos, et extendens eos :
 firmans terram, et quae germinant ex ea :
 Dans flatum populo, qui est super eam,
 et spiritus calcantibus eam.
 Ego Dominus vocavi te in justitia,
 et apprehendi manum tuam, et servavi te.
 Et dedi te in foedus populi,
 in lucem gentium :
 Ut aperires oculos caecorum,
 et educeres de conclusione vincetum,
 et de domo carceris sedentes in tenebris.
 Ego Dominus, hoc est nomen meum :
 gloriam meam alteri non dabo,
 et laudem meam sculptilibus.
 Quae prima fuerunt, ecce venerunt :
 nova quoque ego annuntio ;
 antequam orientur, audita vobis faciam.
 Cantato Domino canticum novum,
 laus ejus ab extremis terrae :
 Qui descenditis in mare, et plenitudo ejus ;
 insulae, et habitatores earum.
 Sublevetur [Al. level] desertum, et civitates ejus ;
 in domibus habitabit Codar.
 Laudate habitatores Petrae,
 de vertice montium clamabunt.
 Ponent Domino gloriam,
 et laudem ejus in insulis nuntiabunt.
 Dominus sicut fortis egredietur,
 sicut vir preliator suscitabit zelum :
 Vociferabitur, et clamabit :
 super inimicos suos confortabitur.
 Tacui, semper silui, patiens fui,
 sicut pariens loquar.
 Dissipabo, et absorbebo simul :
 desertos faciam montes, et colles,
 et omne gramen eorum exsiccabo :
 Et ponam flumina in insulas,
 et stagna arefaciam.
 Et ducam caecos in viam, quam nesciunt ;
 et in semitis, quas ignoraverunt [Al. ignorant],
 ambulare eos faciam :
 Ponam tenebras coram eis in lucem,
 et prava in recta.
 Haec verba feci eis, et non dereliqui eos : conversi

quaest. 2, tantum quod ibi « puer » legit, pro « servus ».

sunt retrorsum ;
 Confundantur confusione qui confidunt in sculptili,
 qui dicunt conflantili : Vos dii nostri.
 Surdi, audite,
 et caeci, intuemini ad videndum.
 Quis caecus, nisi servus meus ?
 Et surdus, nisi ad quem nuntios meos misi ?
 Quis caecus, nisi venundatus est ?
 Et quis caecus, nisi servus Domini ?
 Qui vides multa,
 nonne custodies ?
 Qui apertas habes aures,
 nonne audies ?
 Et Dominus voluit, ut sanctificaret eum,
 et magnificaret legem, et extolleret.
 Ipse autem populus direptus, et vastatus :
 laqueus juvenum omnes,
 et in domibus carcerum absconditi sunt.
 Facti sunt in rapinam,
 nec est qui eruat ;
 in direptionem,
 et non est qui dicat : Redde.
 Quis est in vobis qui audiat hoc,
 attendat, et auscultet futura ?
 Quis dedit in direptionem Jacob,
 et Israel vastantibus ?
 Nonne Dominus,
 ipse, cui peccavimus ?
 Et noluerunt in viis ejus ambulare,
 et non audierunt legem ejus.
 Et effudit super eum indignationem furoris sui,
 et forte bellum :
 Et combussit eum in circuitu, et non cognovit ;
 et succendit eum, et non intellexit.
 Cap. XLIII. — Et nunc haec dicit Dominus
 creans te, Jacob,
 et formans te, Israel :
 Noli timere, quia redemi te,
 et vocavi [Al. add. te] nomine tuo : meus es tu.
 Cum transieris per aquas, tecum ero,
 et flumina non operient te :
 Cum ambulaveris in igne, non combureris,
 et flamma non ardebit in te :
 Quia ego Dominus Deus tuus
 sanctus Israel, salvator tuus ;
 Dedi propitiationem tuam Aegyptum,
 Aethiopiae et Saba pro te.
 Ex quo honorabilis factus es in oculis meis, et
 gloriosus :
 ego dilexi te :
 Et dabo homines pro te,
 et populos pro anima tua.

Noli timere, quia tecum ego sum.
 Ab oriente adducam semen tuum,
 et ab occidente congregabo te.
 Dicam aquiloni : Da :
 et austro : Noli prohibere.
 Affert filios meos de longinquo,
 et filias meas ab extremis terrae,
 et omnem, qui invocat nomen meum.
 In gloriam meam creavi eum,
 formavi eum, et feci eum.
 Educ foras populum caecum, et oculos habentem,
 surdum, et aures ei sunt.
 Omnes gentes congregatae sunt simul
 et collectae sunt tribus :
 Quis in vobis annuntiet istud,
 et quae prima sunt, audire nos faciet ?
 Dent testes eorum, et justificentur,
 et adiant, et dicant : Vere,
 Vos testes mei, dicit Dominus,
 et servus meus, quem elegi :
 Ut sciatis, et credatis mihi,
 et intelligatis, quia ego ipse sum.
 Ante me non est formatus Deus,
 et post me non erit.
 Ego sum, ego sum Dominus,
 et non est absque me salvator.
 Ego annuntiavi, et salvavi :
 auditum feci,
 et non fuit in vobis alienus :
 Vos testes mei, dicit Dominus,
 et ego Deus.
 Et ab initio ego ipse,
 et non est qui de manu mea eruat :
 Operabor,
 et quis avertet illud ?
 Haec dicit Dominus redemptor vester,
 sanctus Israel :
 Propter vos misi in Babylonem, et detraxi vectes
 universos,
 et Chaldaeos in navibus suis gloriantes.
 Ego Dominus sanctus vester,
 creans Israel rex vester.
 Haec dicit Dominus, qui dedit in mari viam, et in
 aquis torrentibus semitam.
 Qui eduxit quadrigam et equum,
 agmen et robustum :
 simul obdormierunt, nec resurgent ;
 contriti sunt quasi linum, et extincti sunt.
 Ne meminertis priorum,
 et antiqua ne intueamini.
 Ecce ego facio nova,
 et nunc orientur,

utique cognoscetis ea :
 Ponam in deserto viam,
 et in invio flumina.
 Glorificabit me bestia agri,
 dracones et struthiones :
 quia dedi in deserto aquas, flumina in invio,
 ut darem potum populo meo, electo meo :
 Populum istum formavi mihi,
 laudem meam narrabit.
 Non me invocasti, Jacob,
 nec laborasti in me, Israel.
 Non mihi obtulisti arietem holocausti tui,
 et victimis tuis non glorificasti me.
 Non te servire feci in oblatione,
 nec laborem tibi præbui in thure.
 Non emisti mihi argento calamum,
 et adipe victimarum tuarum non inebriasti me.
 Verumtamen serviro me fecisti in peccatis tuis,
 præbui mihi laborem in iniquitatibus tuis.
 Ego sum, ego sum ipse,
 qui deleo iniquitates tuas propter me :
 et peccatorum tuorum non recordabor.
 Reduc me in memoriam, et iudicemur simul ;
 narra si quid habes ut justificeris.
 Pater tuus primus peccavit,
 et interpretes tui prævaricati sunt in me.
 Et contaminavi principes sanctos,
 dedi ad interfectionem Jacob,
 et Israel in blasphemiam.
 Cap. XLIV. — Et nunc audi, Jacob, serve meus,
 et Israel, quem elegi :
 Hæc dicit Dominus faciens et formans te,
 ab utero auxiliator tuus :
 Noli timere, serve meus Jacob,
 et rectissime, quem elegi.
 Effundam enim aquas super sitientem,
 et fluentia super aridam :
 Effundam spiritum meum super semen tuum,
 et benedictionem meam super stirpem tuam.
 Et germinabunt inter herbas,
 quasi salices juxta prætorfluentes aquas.
 Iste dicit : Domini ego sum :
 et ille vocabit in nomine Jacob :
 et hic scribet manu sua : Domino :
 et in nomine Israel ¹ assimilabitur.
 Hæc dicit Dominus rex Israel,
 et redemptor ejus Dominus exercituum :
 Ego primus, et ego novissimus,
 et absque me non est Deus.

¹ Addunt hic mss. codices et canonis exemplaria nomen « Domini », quod non est in He-

Quis similis mei ?
 Vocet, et annuntiet :
 et ordinem exponat mihi,
 ex quo constitui populum antiquum :
 ventura et quæ futura sunt annuntient eis.
 Nolite timere, neque conturbemini :
 ex tunc audire te feci, et annuntiavi :
 Vos estis testes mei :
 nunquid est Deus absque me,
 et formator quem ego non noverim ?
 Plasta idoli omnes nihil sunt,
 et amantissima eorum non proderunt eis.
 Ipsi sunt testes eorum, quia non vident,
 neque intelligunt, ut confundantur.
 Quis formavit Deum,
 et sculptile conflavit ad nihil utile ?
 Ecce omnes participes ejus confundentur,
 fabri enim sunt ex hominibus :
 convenient omnes, stabunt et pavebunt,
 et confundentur simul.
 Faber ferrarius lima operatus est :
 in prunis, et in malleis formavit illud,
 et operatus est in brachio fortitudinis sue :
 Esuriet et deficiet,
 non bibet aquam, et lassescet.
 Artifex lignarius extendit normam,
 formavit illud in runcina
 fecit illud in angularibus,
 et in circino tornavit illud,
 et fecit imaginem viri quasi speciosum hominem habitantem in domo.
 Succidit cedros,
 tulit ilicem, et quercum,
 quæ stelerat inter ligna saltus :
 Plantavit pinum, quam pluvia nutrit,
 et facta est hominibus in focum.
 Sumpsit ex eis, et calefactus est :
 et succendit, et coxit panes :
 De reliquo autem operatus est deum, et adoravit :
 et fecit sculptile, et curvatus est ante illud.
 Medium ejus combussit igni,
 et de medio ejus carnes comedit :
 Coxit pulmentum, et saturatus est,
 et calefactus est, et dixit :
 Vah ! Calefactus sum,
 vidi focum.
 Reliquum autem ejus deum fecit
 et sculptile sibi :
 Curvatur ante illud,

bræo neque in commentariis S. Hieronymi. Mart.

et adorat illud,
 et obsecrat dicens :
 Libera me,
 quia Deus meus es tu.
 Nescierunt, neque intellexerunt :
 obliiti enim sunt ne videant oculi eorum
 et ne intelligant corde suo.
 Non recogitant in mento sua, neque cognoscunt,
 neque sentiunt, ut dicant :
 Medietatem ejus combussi igni,
 et coxi super carbones ejus panes :
 Coxi carnes et comedi,
 et de reliquo ejus idolum faciam ?
 Ante truncum ligni procidam ?
 Pars ejus cinis est :
 cor insipiens adoravit illud,
 et non liberabit animam suam, neque dicet :
 Forte mendacium est in dextra mea.
 Memento horum, Jacob, et Israel,
 quoniam servus meus es tu.
 Formavi te,
 servus meus es tu, Israel,
 non oblivisceris [Al. ne obliviscaris] mei.
 Delevi ut nubem iniquitates tuas,
 et quasi nebulam peccata tua :
 revertere ad me,
 quoniam redemi te.
 Laudate, cœli,
 quoniam fecit Dominus ¹.
 Jubilate, extrema terræ ;
 resonate, montes, laudationem,
 saltus et omne lignum ejus :
 quoniam redemit Dominus Jacob,
 et Israel gloriabitur.
 Hæc dicit Dominus redemptor tuus,
 et formator tuus ex utero :
 Ego sum Dominus, faciens omnia,
 extendens cœlos solus,
 stabiliens terram, et nullus mecum.
 Irrita faciens signa divinatorum,
 et ariolos in furorem vertens.
 Convertens sapientes retrorsum :
 et scientiam eorum stultam faciens.
 Suscitans verbum servi sui,

¹ Ita uterque canon Hebraicæ veritatis, ac textus sacer in commentariis Hieronymianis. Alii codices mss. retinent ex LXX verbum « misericordias, quoniam misericordiam fecit », sive, « misertus est ». Mart.
 — Plus habent Palatin. ms. et Vulgati libri juxta LXX : « quoniam misericordiam fecit. etc. »

et consilium nuntiorum suorum complens.
 Qui dico Jerusalem : Habitaberis ;
 et civitatibus Juda : Edificabimini,
 et deserta ejus suscitabo.
 Qui dico profundo : Desolare,
 et flumina tua arefaciam.
 Qui dico Cyro : Pastor meus es,
 et omnem voluntatem meam complebis.
 Qui dico Jerusalem : Edificaberis
 et templo : Fundaberis.
 Cap. XLV. — Hæc dicit Dominus christo meo Cyro,
 cujus apprehendi dexteram, ut subjicam ante
 faciem ejus gentes,
 et dorsa regum vertam,
 Et aperiam coram eo januas,
 et portæ non eludentur.
 Ego ante te ibo :
 et gloriosos terræ humiliabo :
 Portas areas conteram,
 et vectes ferreos confringam.
 Et dabo tibi thesauros absconditos,
 et arcana secretorum :
 ut scias, quia ego Dominus, qui voco nomen
 tuum, Deus Israel.
 Propter servum meum Jacob,
 et Israel electum meum,
 Et vocavi te in nomine tuo :
 assimilavi te, et non cognovisti me.
 Ego Dominus, et non est amplius ² :
 extra me non est Deus :
 Accinxi te, et non cognovisti me :
 Ut sciant hi, qui ab ortu solis, et qui ab occi-
 dente,
 quoniam absque me non est.
 Ego Dominus,
 et non est alter,
 formans lucem,
 et creans tenebras ;
 faciens pacem,
 et creans malum :
 ego Dominus faciens omnia hæc.
 Rorate, cœli, desuper,
 et nubes pluant justum :
 Aperiat terra,

² Omnes mss. veteres : « Ego Dominus, et non est alius, » pro « et non est amplius ». Canon prima manu habet « amplius ». Mart.
 — Idem ms. alique penes Martian. : « alius » pro « amplius », quod est juxta Hebr. יְיָ. Confer, si libet, commentarios in hunc locum.